

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОГО ПРАВА
ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Тези доповідей і наукових повідомлень учасників
XIV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченій 220-річчю Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

(м. Харків, 11 жовтня 2024 р.)

За редакцією *О. Г. Середи*

Харків
2024

Укладачі:

О. Г. Серета – докторка юридичних наук, професорка;

О. М. Ярошенко – доктор юридичних наук, професор;

О. В. Соловйов – кандидат юридичних наук, доцент;

*(кафедра трудового права Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого)*

Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення : тези доп. та наук. повідомл. учасників XIV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 220-річчю Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого (м. Харків, 11 жовт. 2024 р.) / уклад. О. Г. Серета, О. М. Ярошенко, О. В. Соловйов; за ред. О. Г. Середи. Харків, 2024. 942 с.

У збірнику вміщено тексти наукових доповідей і повідомлень, присвячених актуальним науковим і практичним проблемам регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення та розвитку законодавства в указаній царині.

Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу, в авторській редакції.

УДК 349.2:331.4:339.92

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2024

© Серета О. Г., Ярошенко О. М.,
Соловйов О. В., укладання, 2024

Зміст

<i>Yaroshenko O. M.,</i>	
NON-FIXED WORKING HOURS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	17
<i>Амелічева Л. П.,</i>	
ПЕРЕДУМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ У ПОВОЄННІ ЧАСИ СУСПІЛЬНОГО ДОГОВОРУ ЯК МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВА НА ПРАЦЮ	23
<i>Боднарук М. І., Бурка А. В.,</i>	
ЛУКІЗМ НА РОБОЧОМУ МІСЦІ	28
<i>Бориченко К. В.,</i>	
ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ ПРИЗУПИНЕННІ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ	32
<i>Бурак В. Я.,</i>	
СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ОДИН З ІНСТРУМЕНТІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ.	37
<i>Вакарюк Л. В.,</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ	41
<i>Вишновецька С. В.,</i>	
КАТЕГОРІЯ «СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК» У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	45
<i>Гетьманцева Н. Д.,</i>	
АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	49
<i>Дараганова Н. В.,</i>	
ПРАВО НА ОХОРОНУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	53
<i>Івчук Ю. Ю.,</i>	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАЦІ	59
<i>Коваленко О. О.,</i>	
ЩОДО ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКА ВІД МОБІНГУ В УКРАЇНІ	62
<i>Костюченко О. Є.,</i>	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ	66
<i>Купіна Л. Ф.,</i>	
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК СКЛАДОВОЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ	70
<i>Кухнюк Д. В., Запара С. І.,</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРІШЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ.....	75
<i>Кучма О. Л.,</i>	
ДАТА ПОНОВЛЕННЯ ПРАЦІВНИКА НА РОБОТІ ТА ПОЧАТОК ОБЧИСЛЕННЯ ЧАСУ ВИМУШЕНОГО ПРОГУЛУ: ДИСКУСІЙНІСТЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	82

<i>Lagutina I. V.,</i>	
RISE OF DIGITAL PLATFORM WORK	85
<i>Малюга Л. Ю.,</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ В УКРАЇНІ	90
<i>Мельник К. Ю.,</i>	
ДО ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ, ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ	96
<i>Москаленко О. В., Дуюнова Т. В.,</i>	
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ	100
<i>Павлютін Ю. М.,</i>	
ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗБУДОВИ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ.....	104
<i>Пижова М. О.,</i>	
ДИСКРИМІНАЦІЯ У СФЕРІ ПРАЦІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	109
<i>Рим О. М.,</i>	
ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ПРИ ПЕРЕДАЧІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ: ВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДИРЕКТИВ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ.....	113
<i>Sereda O., Shapovalova K.,</i>	
PROTECTION OF PERSONAL DATA OF THE SUBJECTS OF LABOUR RELATIONSHIPS UNDER THE LAWS OF UKRAINE AND EU COUNTRIES	117
<i>Synchuk S. M.,</i>	
FORMATION OF RESPONSIBLE PARENTHOOD AS A DIRECTION OF SOCIAL SUPPORT FOR FAMILIES WITH CHILDREN: LEGISLATIVE FRAMEWORK	123
<i>Сімутіна Я. В.,</i>	
ПРАВО НА СТРАЙК: НОВІ РЕАЛІЇ, СТАРІ ВИКЛИКИ.....	127
<i>Тищенко О. В.,</i>	
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ПЕНСІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	134
<i>Чанишева Г. І.,</i>	
АКТИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ТРУДОВОГО ПРАВА	140
<i>Шумило М. М.,</i>	
МЕДІАЦІЯ: СПРОБИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ В ТРУДОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	146
<i>Яковлева Г. О.,</i>	
ДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ.....	152
<i>Анатійчук В. В.,</i>	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА.....	158
<i>Байло О. В.,</i>	
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДИРЕКТИВИ РАДИ 2001/23/ЄС В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	163

7. EU rules on platform work. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/platform-work-eu/#platform%20work>
8. German and Swedish unions unite to defend crowdworkers. URL: <https://www.etuc.org/en/german-and-swedish-unions-unite-defend-crowdworkers>
9. Велика Українська енциклопедія: у 20 т. Том 11: Трудове право. редкол. С. М. Прилипко, М. І. Іншин, О. М. Ярошенко. 2018. 776 с.
10. ILO, Decent Work in the Platform Economy.
11. Stefano De V., “Negotiating the Algorithm”: Automation, Artificial Intelligence and Labour Protection, ILO Employment Policy Department, Employment Working Paper No. 246, 2018.
12. Displacement, integration, and return: What remote work possibilities for Ukrainians? URL: <https://www.icmpd.org/blog/2023/displacement-integration-and-return-what-remote-work-possibilities-for-ukrainians>
13. Karolien Lenaerts et al., Digital Platform Work and Occupational Safety and Health: A Review (EU-OSHA, 2021).
14. Digital platform work: implications for occupational safety and health. URL: https://osha.europa.eu/sites/default/files/documents/HWC23-25_Digital_platform%20work_en_0.pptx

Малюга Л. Ю.,

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ В УКРАЇНІ

В час війни, соціального розшарування українського суспільства та різкого зниження рівня забезпеченості населення, питання соціальної захищеності громадян, забезпечення гідного рівня життя є проблемами, які повинні солідарно

розв'язуватись державою, науковою спільнотою та суб'єктами громадянського суспільства. Необхідно констатувати, що встановлені нині мінімальні розміри соціальної підтримки аж ніяк не можуть в більшості випадків задовольнити реальних потреб населення (особливо, з низьким рівнем доходів) в Україні, тому існує слабка соціально-правова захищеність, відсутністю необхідних механізмів соціальної безпеки та стабільності. Тому в Україні гостро постає питання дієвості системи соціального захисту, ефективності державних соціальних гарантій в умовах воєнного стану, коли нормальне життя суспільства та функціонування держави стає неможливим і бідність щодня зростає.

В юридичному сенсі гарантії є юридично значущими зобов'язаннями суб'єкта права (як приватного, так і публічного) забезпечити певні умови або стандарти, передбачені чинним законом або договором (угодою), що відповідає закону, які прямо чи опосередковано захищають права та/або ж законні інтереси суб'єктів, котрим вони призначені. Соціальні гарантії необхідно розуміти як комплекс зобов'язань держави або іншого уповноваженого суб'єкта (органу місцевого самоврядування, роботодавця та ін.) щодо забезпечення мінімальних соціально-економічних стандартів, які гарантують гідний рівень життя та соціального захисту людини і громадянина. Означеними гарантіями охоплюються, з-поміж іншого, достатні умови для реалізації низки базових соціальних прав людини, зокрема, на освіту, охорону здоров'я, соціальне забезпечення та захист від соціальних ризиків.

У цьому контексті слід відокремлювати державні соціальні гарантії від недержавних, оскільки державні соціальні гарантії забезпечують більш високий рівень соціально-економічної стабільності буття населення та надійності функціонування національної системи соціального захисту, будучи забезпечені нормативно-правовим (законодавством), інституційним (діяльність відповідних органів публічної служби та їх посадових осіб), а також іншими ресурсами, які є у розпорядженні держави та охоплюють всі категорії громадян, гарантуючи базовий рівень соціального захисту кожному, тоді як недержавні ініціативи часто обмежені певними регіонами держави чи групами населення.

Доцільно зауважити, що чинним законодавством розкривається поняття «державні соціальні гарантії» як встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, встановлені законами пільги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [1]. Важливо констатувати, що підхід законодавця щодо розкриття сутності розглядуваних гарантій є дискусійним, адже: по-перше, через надмірну формальність не відображає феноменологічну сутність цих державних соціальних гарантій; по-друге, не береться до уваги мінливість життєвих ситуацій, які можуть вимагати гнучкості в підходах до соціального захисту; по-третє, законодавець у наведеній дефініції не відображає прагнення держави виконувати свою соціальну функцію, яка не обмежується лише мінімальними гарантіями, а передбачає також створення умов для повноцінної участі в соціальному бутті всіх громадян, сприяння їх соціальній мобільності та захисту від соціальних ризиків (викликів); по-четверте, у визначенні цих гарантій не враховується їх якісний характер, який насамперед виявляється у сприянні зменшенню нерівності та соціального виключення, що вимагає від держави активних зусиль щодо збалансування інтересів різних соціальних груп та забезпечення рівного доступу до ресурсів, які слугують соціальній безпеці громадян.

Отже, враховуючи зміст ст. 1 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», а також підходи вчених до визначення поняття «державні соціальні гарантії» [2, 3], можемо дійти висновку, що на сьогоднішній день державні соціальні гарантії – це набір фундаментальних, законодавчо закріплених зобов'язань держави, спрямованих на підтримання мінімально прийняттого рівня життя всіх громадян, який не може бути нижчим від встановленого прожиткового мінімуму, забезпечуючи при цьому стійкість соціальної системи та фактичний захист громадян від основних соціальних ризиків (викликів), сприяючи реалізації їхніх основних прав, законних інтересів і свобод.

Концептуалізувавши основні державні соціальні гарантії, зазначимо, що з ст. 1 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» впливає такий перелік відповідних державних гарантії:

1) мінімальний розмір оплати праці, який, виходячи із ч. 4 ст. 3 Закону України «Про оплату праці», є «державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці» [4];

2) мінімальний розмір доходів можна визначити як законодавчо встановлений економічний поріг, який гарантує кожному громадянину (або домогосподарству) достатній дохід для підтримки базового рівня життя, що відповідає стандартам та потребам суспільства у відповідній державі. Встановлення цього «порога» має на меті забезпечити громадянам можливість придбання необхідних товарів та отримання послуг, а також підтримки належного рівня здоров'я і створення їм умов для здобуття (підвищення рівня) освіти, і, зважаючи на це, є найважливішим інструментом запобігання їхній бідності та соціальному виключенню (ізоляції);

3) мінімальні розміри пенсійного забезпечення. Під пенсійним забезпеченням треба розуміти конституційну гарантію від держави, яка забезпечує матеріальну підтримку населення України через щомісячну виплату пенсій на підставі настання певних обставин, таких як інвалідність, втрата годувальника, або досягнення пенсійного віку. Виплати здійснюються у розмірах, які не можуть бути нижчими за прожитковий мінімум, встановлений законом. Мінімальний розмір пенсії визначений законодавством і слугує базою для розрахунку додаткових пенсійних виплат, таких як надбавки за додатковий стаж, підвищення для ветеранів війни, за догляд, цільові грошові допомоги, щомісячні компенсаційні виплати, а також компенсації, пов'язані з наслідками Чорнобильської катастрофи тощо;

4) мінімальний розмір соціальної допомоги, яким є у нормативно-правовий спосіб гарантована сума коштів (або ж методика її розрахунку), спрямована на

підтримку осіб, які перебувають у складних життєвих умовах. Це стосується тих із них, котрі не здатні забезпечити собі мінімально необхідний рівень життя через відсутність доходів, інвалідність, хвороби, втрату годувальника, наслідки стихійних лих чи інші обставини, що вказують на наявність обставин та умов, за яких, відповідно до норм законодавства, надається відповідна державна соціальна допомога. Приміром, розмір державної соціальної допомоги для малозабезпечених сімей згідно з Порядком, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 року № 250 [5], визначається як різниця між прожитковим мінімумом для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом;

5) мінімальний розмір встановлених законами пільг, якими є у нормативно-правовий спосіб регламентований параметр, що гарантує надання певного мінімального заходу соціальної підтримки (пільги) членам соціально вразливих та інших верств населення, котрі належать до пільгових категорій. Відповідні параметри можуть бути виражені, зокрема, як конкретна сума, відсоткова ставка знижки або обсяг послуг, що забезпечують базове полегшення від соціально-економічних обтяжень та інших обставин, пов'язаних із реалізацією низки прав, які безпосередньо чи опосередковано стосуються соціальної безпеки особи, яку крізь призму законодавчо визначених підстав і умов віднесено до пільгової групи;

б) розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Державні соціальні гарантії є категоріями, що вимірюються відповідними величинами (розмірами), а для кожного виду соціальних гарантій використовується спеціальний порядок визначення їх розміру. На сьогодні в Україні, як і в інших державах, не створено єдиного порядку визначення розмірів державних соціальних гарантій в силу їхнього різноманіття. Зрештою, відповідний порядок враховує соціально-економічні дані, рівень інфляції, рівень прожиткового мінімуму та низку інших соціально значущих показників, що дає

можливість адаптувати соціальні стандарти до актуальних соціально-економічних умов.

Таким чином, державні соціальні гарантії потребують перегляду в напрямку адаптації їх до нових умов існування та удосконалення системи забезпечення суспільного добробуту та підвищення соціальної безпеки вразливих верств населення, а також осіб, які можуть опинитися у складних життєвих обставинах. Сучасна візія соціальної політики повинна передбачати стратегії та соціальні програми, які спрямовані на створення умов для поліпшення якості життя вразливих груп та їх захист від реальних та потенційних соціальних ризиків. Зокрема, сприяння повній зайнятості, підвищення та затвердження стандартів гідної праці, пристосування інфраструктури та робочих місць для осіб з інвалідністю, безумовне утвердження гендерної рівності, спрямоване на усунення несправедливих нерівностей у доступі до тих чи тих ресурсів, освіти, роботи та прийняття рішень тощо.

Список використаних джерел:

1. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>
2. Смирнова І., Сімакова О., Карлаш Ю. Державні соціальні стандарти та гарантії як основа ефективного розвитку соціального захисту населення в Україні. Економіка та суспільство, 2021. №34. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-15>
3. Тищенко О. В. Державні соціальні стандарти та гарантії як основа соціального забезпечення в Україні. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2013. № 4. С. 97-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2013_4_21
4. Про оплату праці: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр/>
5. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 № 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-2003-п>